

Manzara janrini o'rgatishda rangtasvir texnikalarining metodik qo'llanilishi

Sirojiddin Jomoldin-o'g'li Komoldinov

Maftuna Ilyosjon-qizi Isaboyeva

Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada moyli rangtasvir jarayonida zig'ir moyi va boshqa yog'li eritmalarining qo'llanilishi, ularning texnik xususiyatlari hamda bo'yoqlarning sifatiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Uyg'onish davrida shakllangan moyli rangtasvir usullarining tarixiy ahamiyati va usta rassomlar tomonidan qo'llanilgan texnik tamoyillar zamonaviy rangtasvirga ko'rsatgan ta'siri yoritiladi. Shuningdek, "alla prima" va ko'p qatlamli rangtasvir texnikalarining o'ziga xos xususiyatlari, ularning badiiy imkoniyatlari hamda kolorit yaratishdagi afzalliklari sharhlanadi. Maqolada manzara janrida kompozitsiya, rang uyg'unligi va yorug'likning rolga alohida e'tibor qaratilib, manzara tasvirining estetik va tarbiyaviy ahamiyati asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari rangtasvir san'atida texnika va badiiy ifoda o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatib beradi.

Kalit so'zlar: moyli rangtasvir, zig'ir moyi, Uyg'onish davri, alla prima, qatlamli usul, kolorit, kompozitsiya, manzara janri, yorug'lik va soya, badiiy texnika, rang uyg'unligi, san'at materiallari

Methodological application of painting techniques in teaching the landscape genre

Sirojiddin Jomoldin-o'g'li Komoldinov

Maftuna Ilyosjon-qizi Isaboyeva

Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article provides a scientific analysis of the use of linseed oil and other oil-based mediums in the process of oil painting, their technical characteristics, and their influence on paint quality. The historical significance of oil painting techniques developed during the Renaissance period and the impact of technical principles applied by master artists on contemporary painting are discussed. Furthermore, the distinctive features of the "alla prima" and multi-layered painting techniques, their artistic possibilities, and their advantages in creating color harmony (colorism) are explained. Particular attention is given to the role of composition, color harmony, and light in the landscape genre, and the aesthetic and educational

significance of landscape representation is substantiated. The research findings demonstrate the close interrelation between technique and artistic expression in the art of painting.

Keywords: oil painting, linseed oil, Renaissance, alla prima, layered technique, colorism, composition, landscape genre, light and shadow, artistic technique, color harmony, art materials

Rangtasvir san'ati inson ruhiyatidagi nozik kechinmalarni ifodalash, hayotning yorqin onlarini estetik qiyofada aks ettirish imkonini beruvchi badiiy faoliyat turidir. Bu jarayonda rassom o'z fikr, tuyg'u va tasavvurlarini ranglar tizimi orqali ifodalaydi. Manzara janri esa rangtasvirning eng tabiiy va hayotga yaqin ko'rinishlaridan biri bo'lib, u tabiatning betakror go'zalligi, sokinlik yoki salobatidan ilhomlanishga tayanadi. Rassom tabiat manzaralaridagi shu go'zallikni tuvalda qayta jonlantirib, tomoshabinga ruhiy zavq va estetik taassurot hadya etadi.

Manzara tasvirida ishlash jarayoni rassomdan nafaqat texnik mahorat, balki tabiatni teran his etish, uning ichki tuzilishi va ruhiy holatini anglashni talab qiladi. Har bir daraxt shoxi, bulut silueti, suv yuzasidagi aks yoki quyosh nurlarining tarqalishi rassom uchun o'ziga xos rang uyg'unligi va kayfiyat manbai hisoblanadi. Shu bois rassom manzara yaratishda faqat ko'z bilan idrok etilgan holatni emas, balki ichki tuyg'u va kechinmalarini ham tasvirga singdiradi. Bu jarayonda kompozitsiya yetakchi o'rin tutadi. Tabiiy obyektlarning joylashuvi, ularning o'zaro masofasi, gorizont chizig'i, yorug'likning yo'nalishi to'g'ri tanlanganda tasvirda fazoviylik, chuqurlik va yaxlitlik yaratiladi. Manzara yaratishdan avval rassom aynan shu kompozitsion masalalarni dastlabki qalam chizmasi orqali hal qiladi.

Rang uyg'unligi manzara rangtasvirining markaziy unsuri bo'lib, asarning umumiy kayfiyatini belgilaydi. Ranglar orasidagi kontrast, iliq va sovuq tuslarning o'zaro muvozanati tasvirning emosional mazmunini kuchaytiradi. Masalan, tong manzaralari odatda iliq sariq, pushti va oltin tuslar bilan xarakterlansa, kechki pallada to'q moviy yoki binafsha ohanglar ko'proq ustunlik qiladi. Har bir fasl o'ziga xos rang koloritiga ega: bahor yumshoq yashil tuslar bilan, yoz tiniq ko'k va to'q yashil ranglar bilan, kuz oltinsimon tuslar bilan, qish esa oq va kulrang ohanglar bilan tasvirda namoyon bo'ladi. Yorug'lik va soya esa shakllarga hajm baxsh etib, manzaraga realistik ifoda beradi. Nur tushishining xususiyatini anglash rassomga tasvirda iliqlik yoki sovuqlik muhitini aniq belgilash imkonini yaratadi.

Manzara ishlashda qo'llaniladigan texnikalar ham turlicha. Alla prima - bo'yoqlarni qatlam-qatlam emas, balki bir maromda, tezkor surish orqali yakuniy natijani olishga yo'naltirilgan usul. Lessirovka - ranglarni bir necha shaffof qatlamlar orqali berib, chuqur kolorit yaratish texnikasi. Impasto esa bo'yoqlarni qalin tarzda surtib, yuzada faktura hosil qilish orqali tasvirni yanada jonli ko'rsatadi.

Kompozitsiya tushunchasi - lotincha "compositia" ("tuzish", "bog'liqlik") so'zidan kelib chiqqan bo'lib, san'atning barcha turlarida badiiy tuzilma va g'oyaviy-ijodiy tartibni belgilovchi asosiy kategoriya hisoblanadi. Keng ma'noda u shaklning badiiy g'oyaga bo'ysungan tarzda tashkil etilishi, elementlarning bir butun mazmun atrofida birlashuvi va o'zaro uyg'un bog'lanishini anglatadi. Dekorativ kompozitsiya esa ma'lum bir predmetni bezashga qaratilgan bo'lib, unda mazmun ikkinchi darajada turadi. Shu sababli dekorativ kompozitsiya ko'pincha naqsh tamoyillari asosida quriladi va idish-tovoqlar, kiyim-kechaklar hamda boshqa buyumlar bezagida o'z ifodasini topadi.

Rangtasvir texnologiyalarida zig'ir moyi keng qo'llanadi. U zig'ir urug'idan sovuq presslash usuli bilan olinib, foydalanishdan oldin oqsil moddalar va boshqa qo'shimchalardan tozalash maqsadida maxsus ishlov beriladi. Zig'ir moyining qurish muddati me'yoriy yorug'lik sharoitida 5-6 kun, yuqori harorat va kuchli yorug'lik ta'sirida esa 3 kunni tashkil etadi. Qurish jarayoni bo'yoq yoki moy qatlamining qalinligiga bog'liq bo'lib, yorug'lik haddan tashqari ko'p bo'lsa, moyning qurishi sekinlashadi. Moy avvalo yuzada qotib, parda hosil qiladi, ichki qatlamlar esa uzoq muddat davomida to'liq qotmay qoladi, ba'zan buning uchun hatto yillar talab etiladi. Moybo'yoqlarni zig'ir moyi yoki boshqa yog'li eritmalar bilan aralashtirish jarayonida me'yorni to'g'ri tanlash muhim ahamiyatga ega. Agar moy miqdori ortiqcha ishlatilsa, u bo'yoq sifatining pasayishiga, qotish jarayonining sekinlashishiga va tasvir yuzasida texnik nuqsonlarning paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin. Tarkibida yetarli miqdorda yog' mavjud bo'lgan bo'yoqlarni esa qo'shimcha moy bilan suyultirish shart emas, chunki ularning tabiiy plastiklik va qamrov xususiyatlari o'zida yetarlidir.

Moyli rangtasvirning mukammal texnik tamoyillari ilk bor Uyg'onish davri rassomlari tomonidan shakllantirilgan bo'lib, o'sha davr asarlari bugungi kunda ham badiiy va texnik jihatdan yuksak namuna sifatida e'tirof etiladi. Rassomlarning material xususiyatlarini chuqur bilishi, ularni o'zaro uyg'unlashtirish tajribasi yangi usullar paydo bo'lishiga imkon yaratgan. Asrlar davomida moyli rangtasvir texnikasi aynan materiallar bilan badiiy ifoda o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlashning asosiy vositasi bo'lib kelgan. Ushbu texnik meros XVIII asrgacha usta rassomlar tomonidan izchil davom ettirilgan. Vaqt o'tishi bilan rangtasvir san'ati hunarmandchilik doirasidan chiqib, mustaqil badiiy yo'nalishga aylandi, yangi g'oyalar va estetik qarashlar ushbu san'atni yanada boyitdi. Dastlabki Badiiy akademiyalar paydo bo'lgan davrda amaliy-texnik tayyorgarlik o'rnini badiiy-falsafiy bilimlar egallay boshladi. Natijada avval texnikaga tayanib ishlagan rassomlar keyinchalik badiiy erkinlik, individual ifoda va temperamentni ustuvor qo'ya boshladilar. Zamonaviy rangtasvirning mohiyati esa faqat uslubning yangiligi bilan emas, balki ishlatilayotgan materiallarning tarkibi, ularning fizik-kimyoviy xususiyatlari va badiiy imkoniyatlari

bilan belgilanadi. Bugungi kunda moyli rangtasvir texnikasi ikki asosiy uslubiyo'nalishda rivojlangan:

“Alla prima” - bir martalik ishlash usuli. Ushbu usul rassomdan puxta mahorat va rang tuyushini talab qiladi. Asar bo'yoqlar qurib ulgurmasidan, bir necha soat yoki bir kun ichida to'liq yakunlanadi. Kolorit bevosita palitrada ranglarni aralashtirish orqali yaratiladi hamda bo'yoqning dastlabki grunt bilan optik uyg'unligi asosiy rol o'ynaydi.

Bir necha qatlamli ishlash usuli. Bu yondashuvda rangtasvir jarayoni ketma-ket bosqichlarga bo'linadi, har bir bosqich esa alohida badiiy vazifani bajaradi. U katta hajmli asarlar, murakkab kompozitsiyalar yoki texnik noziklik talab etiladigan manzaralar uchun qo'llanadi. Birinchi qatlamda asosan umumiy shakllar, yorug'lik va soyalar tizimi belgilanadi, kolorit esa ikkinchi darajali ahamiyatga ega bo'ladi. Keyingi qatlamlarda esa shaklning nozik jihatlari, tuslar o'rtasidagi o'zgarishlar hamda koloritning yakuniy uyg'unligi yaratiladi. Ba'zi usullarda yuqori qatlamdagi shaffof bo'yoqlar pastki qatlam bilan optik uyg'unlashib, rangning chuqur va murakkab effektlarini yuzaga keltiradi.

Manzara janridagi rangtasvirning o'ziga xosligi badiiy shakl, rang munosabatlari, kompozitsiya va yorug'likning o'zaro muvofiqligida namoyon bo'ladi. Manzara tasviri tabiatni oddiy nusxa sifatida ko'chirish emas, balki rassomning kuzatuvchanligi, rang sezgirligi va ijodiy tafakkurini uyg'unlashtirgan holda uni qayta talqin qilish jarayonidir. Bunday asarlar tomoshabinning tabiatni idrok etish madaniyatini oshiradi, unda sokinlik, hayrat, go'zallikni his etish kabi tuyg'ularni uyg'otadi. Manzara rangtasviri san'atning eng ta'sirchan janrlaridan biri bo'lib, rassomning badiiy qarashlari va ijodiy salohiyatini keng miqyosda namoyon etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Komoldinov, S. J. O. G. L. (2026). Manzara chizish jarayonida rang xususiyatlaridan foydalanish usullari. *Science and Education*, 7(1), 1027-1033.
2. Jomoldin o'g'li, K. S. (Yil). Maqola nomi. *Science, Research and Development*,
3. Umarjon o'g'li, H. R. (2021). Technologies for Improving Composition and Drawing Skills Based on the Rules of Composition. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 765-767.
4. Oripov, B. B. (2025, December). INCREASING THE SCIENTIFIC COMPONENT OF THE ART OF POTTERY IN STUDENTS. In *International Conference Platform* (No. 6, pp. 134-137).
5. Oripov, B. N. (2016). *Fine art and its teaching methods*. T.: Ilm-Ziya.
6. Oripov, B. N. (2013). *Tasviriy san'atni o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyasi, didaktikasi va metodikasi*. Ilm-ziyo" nashriyoti.

7. Орипов, Б. Н. (2009). Тасвирий санъатни уқитишнинг замонавий педагогик технологияси, дидактикаси ва методикаси. Н., «НамДУ», 2010Й, 446.
8. Oripov, B. (2005). Fine Arts and Methods of Its Teaching. Tashkent: "Ilm-Ziya.
9. Xasanboy O'g'li, B. A. O'quv jaryonida qalamchizgi va qoralamalarni bajarishda talabalarni kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlatnirish texnologiyasi. Scientific bulletin of namsu-научный вестник намгу-namdu ilmiy Axborotnomasi—2023-yil_7-son.
10. Xasanboy o'g'li, B. A. TALABALARNI KASBIY-PEDAGOGIK QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. Economy and Innovation ISSN, 2545-0573.
11. ugli Boltaboev, A. K., & Khaydarova, M. K. (2026). DEVELOPMENT OF AESTHETIC THINKING OF SCHOOLCHILDREN THROUGH COMPUTER DESIGN. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 2(1), 42-44.
12. Xasanboy o'g'li, B. A. UMUMTA'LIM MAKTABLARINING BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINI TASVIRIY SAN'ATGA O'RGATISHNING MAQSADI VA MAZMUNI.
13. Odilboyeva, U. Z. (2025, December). The scientific and pedagogical influence of teacher cognition theory on method selection in the educational process. International Conference Platform, 6, 152–157.
14. Odilboyeva, U. Z. Q. (2026). O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TERMINLAR HOSIL BO'LISHINING QIYOSIY TAHLILI. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (1), 32-36.
15. Odilboyeva, U. Z. (2026, January). THE DEVELOPMENT OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS DURING ENGLISH LANGUAGE EDUCATION. In Claritas Conference Platform (No. 1, pp. 90-93).
16. O'G'Li, B. A. A. (2025). Rangtasvir mashg'ulotlarini tashkil etishda kreativ va innovatsion yondashuvlarning didaktik ahamiyati. Science and Education, 6(12), 527-533.
17. O'G'Li, B. A. A., & G'Aybullayeva, T. O. Q. (2025). Portret san'atida kompozitsiya tushunchasi va uning badiiy ifodadagi ahamiyati. Science and Education, 6(12), 656-661.
18. O'G'Li, B. A. A., & Diyora, G. (2025). Natyurmort janri orqali madaniy merosni aks ettirish masalalari. Science and Education, 6(12), 650-655.
19. O'G'Li, B. A. A. (2025). Mustaqil ijodiy faoliyat tushunchasi va uning ta'lim jarayonidagi o'rni (rangtasvir fani misolida). Science and Education, 6(12), 640-644.
20. O'G'Li, B. A. A., & Yoqubova, M. B. Q. (2025). Rangtasvirda manzara ishlash jarayonida qisqa muddatli etyudlardan foydalanishning pedagogik samaradorligi. Science and Education, 6(12), 662-667.

21. Nurmamatova, M. S. Q. (2026). RANGTASVIR DARSLARIDA TALABALARNING MUSTAQIL IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH USULLARI. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (1), 7-10.
22. O‘G‘Li, B. A. A. (2025). Tasviriy san‘at darslari orqali o‘quvchilarning estetik madaniyatini rivojlantirishning ilmiy asoslari. Science and Education, 6(11), 918-923.
23. Rakhimov, H. U. (2021). Article title. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(8), xx–xx.
24. Rakhimov, H. R. (2021). Technologies for improving composition and drawing skills based on the rules of composition. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(12), 765–767.
25. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG‘ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
26. Oktabrov, M. A. (2025, December). Ways to enhance students’ artistic and aesthetic taste in fine arts lessons. Claritas Conference Platform, 3, 8–12.
27. Oktabrov, M. A. (2025). The emotional expression of artists through colors and the psychological effect of colors in artworks. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(4), 30–34.
28. Oktabrov, M. A. (2025). Innovatsion yondashuv asosida bolalarni dekorativ rasm chizishga o‘rgatishning didaktik ahamiyati. IMRAS, 8(6), 142–147.
29. Oktabrov, M. A. (2025). Natyurmort tuzish va uni tasvirlash usullari. Intellectual Education Technological Solutions and Innovative Digital Tools, 3(33), 75–80.
30. Oktyabrov, M. A. O. G. L. (2026). Rangtasvir darslarida talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirishda master-klass metodining tutgan o‘rni. Science and Education, 7(1), 999-1004.
31. Sattarov, F. I. (2026). TALABALARNING KOMPOZITSION TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISH USULLARI (RANGTASVIR DARSLARI MISOLIDA). Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (1), 18-21.
32. Rakhimov, H. U. (2026, January). THE SIGNIFICANCE OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN VISUAL ARTS EDUCATION. In Claritas Conference Platform (No. 1, pp. 30-34).